

2 Karaktärisering av kyrkoanläggningen

2.1 Kyrkomiljön

Skogs kyrka ligger söder om sjön Bergviken i Hälsinglands sydligaste del. Runt kyrkan finns ett samhälle med främst bostadsbebyggelse från 1900-talet, men även någon äldre jorbruksfastighet är belägen i omgivningen. I kyrkomiljön finns sockenstugan, uppförd 1825-26, och församlingshemmet S:t Staffans hus, som byggdes åren 1933-38. Runt kyrkan finns en kyrkogård som aldrig använts för begravningar. Kyrkogården med gravar finns ett hundratal meter öster om kyrkan. Där fanns tidigare den äldre träkyrkan, uppförd 1610, med kyrkogård.

2.2 Kyrkan

Omkring 1320 byggdes en kyrka på Kyrkudden vid Bergviken. Denna övergavs på grund av stigande vattennivå i början av 1600-talet och blev så småningom ruin. Denna är nu en fornlämning som grävdes ut i perioder åren 1926-45. År 1610 uppfördes Skogs andra kyrka. Kyrkan byggdes där den nuvarande kyrkogården är belägen vid den gamla landsvägen mellan Söderhamn och Ockelbo. Det var en träkyrka som var tänkt som ett provisorium och var redan i slutet av 1600-talet i dåligt skick. Träkyrkan förstördes i en brand 1819. Det finns idag inga spår av kyrkobyggnaden ovan mark.

Det kom att dröja till 1805 innan församlingens nya stenkyrka stod färdig. Kyrkan började byggas 1802 efter en lång diskussion om kyrkobyggandens placering och utseende. Thure Wennberg, Stockholm, ritade kyrkan och Johan Kristofer Loëll, Gävle, anlätades som byggmästare. Kyrkobyggnaden är en stenkyrka, 40 meter lång och 15 meter bred, med sex fönster på långsidan. Kyrkan har på den södra långsidan ett kraftigt torn prytt med en lanternin. Långhusets tak är valmat. Det finns två offentliga ingångar: den ena på den västra gaveln och den andra i tornets bas på den södra långsidan, samt ingångar till sakristian och till en förstuga vid arkivet bakom koret. Sakristian är inrymd i en utbyggnad på den norra långsidan. Kyrkan tillhör en mindre grupp nyklassicistiska kyrkor i landskapet med tornet mitt på långsidan. Likartade kyrkobyggnader finns i Norrbo och Rengsjö och benämns ofta Loëllkyrkor efter byggmästaren som uppförde dem.

Under arkivet i kyrkan finns ett gravkapell, även kallat likkällaren, som tillkom 1933.

Kyrkorummet präglas av 1900-talets restaureringar och det finns ingenting bevarat från den ursprungliga inredningen. Endast orgelfasaden, uppförd på 1840-talet, är i något sånär ursprungligt skick. Exteriört sett är kyrkan däremot välbevarad från byggtiden.

Vid restaureringen 1904, som ritades arkitekt Fredrik Falkenberg, sattes en vägg upp inne i kyrkorummet vid altaret. Därmed förminskade kyrkorummet och rumsverkan förändrades. I de nya utrymmena inrättades ny sakristia och ett arkiv i kyrkans östra del. Då gjordes även ny bänkinredning, predikstol, altaruppsats, taket målades och en ny altarring tillkom. Även vid 1951 års renovering skedde stora förändringar i inredningen. Då flyttades bl.a. predikstolen och en ny altarring tillkom. Valvens och östväggens jugendmålningar kalkades över vid detta tillfälle.

I kyrkans inredning finns fortfarande flera betydelsefulla delar från Falkenbergs renovering 1904 kvar i kyrkorummet trots senare restaureringar. Bänkarnas utformning, textraden ovanför altarnischen ger tillsammans med predikstolens tidstypiska målningar en tydlig jugendkaraktär som är ovanlig i landskapets kyrkor.

2.3 Kyrkogården

I samband med att träkyrkan uppfördes i början av 1600-talet anlades en ny kyrkogård som brukas ännu idag. Kyrkogården sluttar mot norr i terrasser och den har utökats under flera tillfällen. 1822 utökades den och försågs med en 2 alnar hög stenfot. Tidigare var den omgärdad av en bogårdsmur av timmer med spåntak. På 1870-talet fick kyrkogården en ny utformning efter förslag av länsträdgårdsmätaren G.W Svensson, även då utökades kyrkogårdens område. Den har även senare utökats under flera tillfällen, bland annat 1926 och 1956, då efter ritningar av arkitekt Eric Wilén. På kyrkogården finns sedan 1992 även en minneslund. På kyrkogårdens äldsta del finns äldre familjegravar med imposanta gravvårdar i både järn och sten. Några gravar har omgärdningar, det finns både stenomgärdade grusgravar och gravvårdar med järnstaket.

2.4 Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

Skogs kyrka, uppförd 1802-05 i nyklassicistisk stil efter ritningar av Thure Wennberg och under ledning av byggmästare Johan Kristofer Loëll har genomgått omfattande förändringar av interiören under 1900-talet. Kyrkorummet har byggts om vid flera tillfällen och av den ursprungliga inredningen finns ingenting bevarat. Kyrkorummet präglas idag främst av renoveringarna 1904 och 1951. När det gäller Skogs kyrka finns de stora kulturhistoriska värdena i exteriören. Den är i hög utsträckning likadan som vid uppförandet 1805. De förändringar som skett i exteriören är att taket numera är belagt med plåt, en dörr är upptagen på den östra gaveln samt att en handikappramp tillkommit vid den västra gaveln.

Att särskilt tänka på vid användning och förvaltning av kyrkoanläggningen och byggnaderna

- Kyrkans exteriör som i stort sett är bevarad sedan uppförandet. Kyrkotypen med torn på långsidan är ovanlig. Den södra porten har bevarats sedan byggnadstiden.
- Kyrkogården öster om kyrkan med den gamla stenfoten och grindstolparna med järngrindarna från 1830 mot landsvägen. Det var även platsen för träkyrkan från 1600-talet, platsen har en mycket lång kontinuitet och är därför kulturhistoriskt intressant.

2.5 Källor, litteratur och övriga uppgifter

ATA: Handlingar rörande Skogs kyrka.
Andersson, Gun: *Skogs kyrka 200 år*. Söderhamn 2005.
Blombergsson, Albert: *Norrlands vuer*. Stockholm 1836.
Humble, Nils C: *Socknen på Ödmorden*. Stråtjärä 1944.
Rothlind, Jane: *Skogs kyrka*. Uppsala 1978